

Zrinka Šimunić

Kralja Tvrtka 23, BiH-71000 Sarajevo

simzr@bih.net.ba

DEIKTIČKA REFERENCIJA I GENERIČKO STRUKTURIRANJE DISKURSA

U radu se analizira uloga deiktičkih obilježivača (markera) u generičkom strukturiranju diskursa. Najprije se podsjeća da u postojećim tipologijama žanrova diskursa prisutnost deiktičkih obilježivača i drugih tragova subjektivnosti predstavlja važan kriterij za razgraničenje žanrova koji koegzistiraju u određenom društveno-povijesnom okviru unutar određenog tipa diskursa i za deskripciju uvjeta njihove diversifikacije. Zatim se, na primjeru diskursa medijske informacije na čije generičko strukturiranje utječu različite strategije objektivizacije, nastoji pokazati da primjena tog kriterija dobiva svoj puni smisao tek u kombinaciji s kriterijima koji se odnose na tekstualna i situacijska obilježja relevantna za generičko strukturiranje diskursa, a to su, s jedne strane, komunikacijski ciljevi sudionika u interakciji i specifične diskurzivne aktivnosti koje oblikuju relacijski profil tekstualnih struktura i, s druge strane, složenost interakcijskog okvira i stupanj heterogenosti deiktičkih i polifonijskih struktura.

Ako pođemo od bahtinovskog shvaćanja diskursa kao žanrovski oblikovane i strukturirane cjeline i od definicije žanra diskursa kao “izvjesnog rasporeda jezične materije” (Véron 1988: 13) uvjetovanog obilježjima konkretne interakcijske situacije, možemo konstatirati da funkcioniranje deiktičkih ili sui-referencijalnih izraza, tj. referencijalnih izraza kojima jezik upućuje na vlastitu upotrebu, predstavlja važan segment u jezičnoj organizaciji pojedinačnih diskurzivnih produkata i bitnu odrednicu njihove žanrovske pripadnosti. Kao oblik referencije u kojem je referent identificiran kroz samo iskazivanje određenog referencijalnog izraza, deiktička referencija uključuje u prvome redu obilježja interakcijske situacije koja su relevantna za određeni žanr diskursa

i obilježja situacije koju sam diskurs konstruirao kao vlastitu “scenu iskazivanja” (Maingueneau 2000: 69). Riječ je o složenom procesu jer se u svakom diskursu prepliću različite interakcijske situacije na različitim razinama, od kojih svaka uključuje različite subjekte i njihove komunikacijske i prakseološke uloge i pozicije.

U ovom se radu deiktička referencija analizira na interakcijskim razinama na kojima dolazi do generičkog strukturiranja diskursa. U njegovu prvom dijelu podsjeća se na važnost načela (inter)subjektivnosti, polifoničnosti i (inter)aktivnosti diskursa za razumijevanje pojma deiktičnosti u analizi diskursa i različitih pristupa deiktičkoj referenciji u okviru ove lingvističke discipline koja se konstituirala i razvijala pod utjecajem različitih znanstvenih i intelektualnih tradicija. U drugom dijelu rada analizira se uloga deiktičkih obilježivača (markera) u generičkom strukturiranju diskursa. Polazi se od konstatacije da u postojećim tipologijama žanrova diskursa prisutnost deiktičkih obilježivača i drugih tragova subjektivnosti predstavlja važan kriterij za razgraničenje žanrova koji koegzistiraju u određenom društveno-povijesnom okviru unutar određenog tipa diskursa i za deskripciju uvjeta pojavljivanja novih kategorija žanrova i mutacije starih. Zatim se na primjeru diskursa medijske informacije, na čije generičko strukturiranje utječu različite strategije objektivizacije, nastoji uputiti na usku povezanost jezičnih obilježja kao pokazatelja stupnja subjektivnosti/objektivnosti određenog tipa diskursa s njegovim tekstualnim i situacijskim obilježjima.

1. Deiktički obilježivači kao pokazatelji stupnja (inter)subjektivnosti, polifoničnosti i (inter)aktivnosti diskursa

Nakon Bréala koji je uveo u lingvistička istraživanja pojam “subjektivne strane jezične djelatnosti” i ponudio prvi inventar jezičnih obilježivača subjektivnosti (1982 (1897): 234–242), te Ballyja koji je otvorio put onim smjerovima u analizi diskursa koji se bave jezičnim fenomenima vezanim za izražavanje subjektivnosti, predlažući da se između lingvistike jezika i lingvistike govora, koje je razlikovao de Saussure, uspostavi lingvistika iskazivanja ili stilistika koja bi proučavala “govorni jezik u njegovom afektivnom i subjektivnom sadržaju” (1913: 26) – najvažniji doprinos rasvjetljavanju odnosa između sui-referencijalnosti jezika i subjektivnosti diskursa dao je Benveniste. Njegovo bavljenje deiktičkom organizacijom diskursa, odnosno referencijalnim izrazima koji se “rađaju u samom procesu proizvodnje iskaza” i “svaki put ponovo označavaju” (1974: 83) proisteklo je upravo iz njegova zanimanja za izražavanje subjektivnosti u diskursu. On definira subjektivnost kao “sposobnost govornika

da se postavi kao *subjekt*” kroz jezičnu djelatnost, koristeći pri tome određene mehanizme koje mu jezik stavlja na raspolaganje (1966: 259–260). U svojoj teoriji “formalnog aparata iskazivanja” Benveniste opisuje te mehanizme i pokazuje kako deiktički izrazi poput ličnih zamjenica *ja* i *ti* ili priloga *ovdje* i *sada* upućuju na samoga govornika i njegova sugovornika, te na mjesto i vrijeme proizvodnje iskaza. Osim deiktičkih izraza, Benveniste spominje i druge jezične kategorije i načine izražavanja subjektivnosti u diskursu, kao što su stav glagolskih vremena s prezentom kao “aksijalnom formom” i različite modalnosti (1974: 83–85).

Benvenisteov “formalni aparat iskazivanja” poslije je dopunjen zahvaljujući radovima lingvista koji su se bavili jezičnim izrazima subjektivnosti. Tako Kerbrat-Orecchioni (1980) u obilježivače subjektivnosti ili “subjektiveme” (*subjectivèmes*) ubraja, osim deiktika, afektivne i evaluativne termine i druge tragove subjektivnosti, ističući da su različiti oblici i stupnjevi izražavanja subjektivnosti prisutni u svakom diskursu. Maingueneau (2000.) se nadovezuje na ta razmišljanja o (inter)subjektivnosti kao općem načelu funkcioniranja diskursa uvodeći koncept scenografije kao jedan od segmenata komunikacijske situacije ili “scene iskazivanja”. Scenografija uključuje iskazivača i suiskazivača (kojima se dodjeljuju uloga i identitet prilagođeni danj sceni iskazivanja) te kronografiju i topografiju na koje se određeni diskurs oslanja.

Osim tragova prisutnosti protagonista samog procesa iskazivanja, diskurs može sadržavati i tragove prisutnosti drugih instancija, odnosno određeni iskaz može prenositi i stavove koji nisu stavovi autora iskaza i onoga komu je iskaz upućen. Na fenomen polifoničnosti iskazivanja prvi je ukazao Bahtin, koji je i uveo termin polifonija (preuzet iz glazbene umjetnosti) za označavanje jezičnih fenomena, predlažući diskurzivni pristup onomu što se u gramatikama tradicionalno naziva upravni i neupravni govor. Takav pristup trebao bi opisati način na koji govornik/pisac, u verbalnoj interakciji, odabire, transformira i subordinira svojem vlastitom iskazu tuđi iskaz, odnosno način na koji on u svojem vlastitom iskazu anticipira tuđe reakcije. “Tuđi govor je govor u govoru, iskaz u iskazu, ali on je istovremeno i govor o govoru, iskaz o iskazu” (Bahtin 1977: 161).

Pojam polifonije reaktualizirao je Ducrot (1984.), proširujući ga na različite tipove polifonijskih iskaza koji izlaze iz okvira problematike upravnog i neupravnog govora. Kao utemeljitelj logičko-semantičkog pristupa procesu iskazivanja on rabi pojam višeglasja da bi uputio na heterogenost iskaza kao mjesta susreta različitih stajališta – glasova – u prvome redu glasova govornika (*le locuteur*) i iskazivača (*les énonciateurs*). Govornik je onaj tko je prema iska-

zu odgovoran za iskazivanje te ostavlja u iskazu tragove svoje prisutnosti, dok je iskaz mjesto odvijanja drame u kojoj isti govornik izvodi na scenu više iskazivača, prijanjajući uz iskaze s kojima je u suglasju, a ograđujući se od iskaza s kojima nije u suglasju.

Skandinavska teorija jezične polifonije (Nølke – Olsen 2000.) predstavlja pokušaj metodološkog i terminološkog objedinjavanja književne i lingvističke teorije polifonije. Tri pojma su ključna u ovoj teoriji: stajališta (semantičke jedinice koje obuhvaćaju semantički sadržaj rečenice i sud donesen o tom sadržaju), diskurzivna bića (subjekti koji mogu preuzeti odgovornost za iskazana stajališta i za sudove donesene o tim stajalištima) te veze između stajališta i diskurzivnih bića (preuzimanje ili nepreuzimanje odgovornosti za iskazana stajališta). Skandinavski polifonisti posebnu pozornost posvećuju upotrebi deiktičkih izraza u upravnom i nepravnom govoru s obzirom na pomicanje središta deiktičnosti s osi *ja/ti/ovdje/sada* (upravni govor) preko osi *on/ona/ovdje/sada* (slobodni nepravni govor) na os *on/ona/ondje/onda* (nepravni govor), analizirajući romaneskni diskurs. Organiziranje polifonijskih struktura i konfiguracija oko određenog središta deiktičnosti na makrotekstualnom planu osigurava polifonijsku koheziju diskursa.

Za razliku od teorija iskazivanja, interakcionistički smjerovi sociološke i antropološke inspiracije, u prvome redu etnometodologija (Garfinkel 1967.) iz koje će poteći konverzacijska analiza, stavili su u prvi plan interakcijsku dinamičnu dimenziju sui-referencijalnih procesa. Upravo je njihovo zanimanje za mehanizme koji reguliraju interakcije “licem u lice” otkrilo važnost dotada slabije istraživanih diskurzivnih fenomena povezanih s intersubjektivnom i afektivnom dimenzijom u funkcioniranju ljudske komunikacije. Dva obilježja diskursa istaknuta su kao ključni pojmovi etnometodološkog pristupa – indeksikalnost, kao inherentno obilježje svih jezičnih produkata, aktivnosti i institucija, te reflektivnost društvenih praksi, odnosno podudarnost koja postoji između situacija proizvedenih u interakciji i deskripcija tih situacija od strane njihovih sudionika.

Različiti pragmatički smjerovi uputili su na dinamični aspekt diskursa kao oblika aktivnosti podvrgnutog određenim pravilima i usmjerenog ka ostvarenju određenih komunikacijskih ciljeva. Teorija govornih činova koju su razvili Austin (1962.) i Searle (1969.) doprinijela je širenju ideje da svaki iskaz predstavlja određeni čin kojim se želi utjecati na promjenu neke situacije. Svaki je govorni čin reguliran specifičnim pravilima i njegovo iskazivanje podrazumijeva prethodno potvrđivanje prava na iskazivanje u obliku u kojem je iskazan kroz strukturiranje određenog žanra diskursa. Neka od ovih specifičnih pravila for-

mulirao je Grice (1979.), a njegova konverzacijska maksima relevantnosti postat će, zajedno sa Searleovim postulatom intencionalnosti, temeljem teorije relevantnosti prema kojoj komunikacija uspjeva “ne onda kada sugovornici prepoznaju jezično značenje iskaza, nego kada iz njega inferiraju ono što je govornik htio reći” (Sperber – Wilson 1989: 42). Pragmatičko tumačenje referencijalnih procesa (u velikoj mjeri ograničeno na razinu pojedinačnih iskaza) temelji se na distinkciji između deskriptivnog i proceduralnog značenja referencijalnih izraza. Deiktičku referenciju karakterizira upotreba izraza čije leksičko značenje proceduralne naravi sadržava instrukcije potrebne za njihovo interpretiranje, te poseban način njihova referencijalnog upotpunjivanja, s obzirom na to da se proces njihova semantičkog upotpunjivanja podudara s njihovom upotrebom, odnosno da se instrukcije koje sadržava leksičko značenje određenog deiktičkog izraza odnose upravo na konkretnu situaciju u kojoj je taj izraz i upotrijebljen (Moeschler – Reboul 1994).

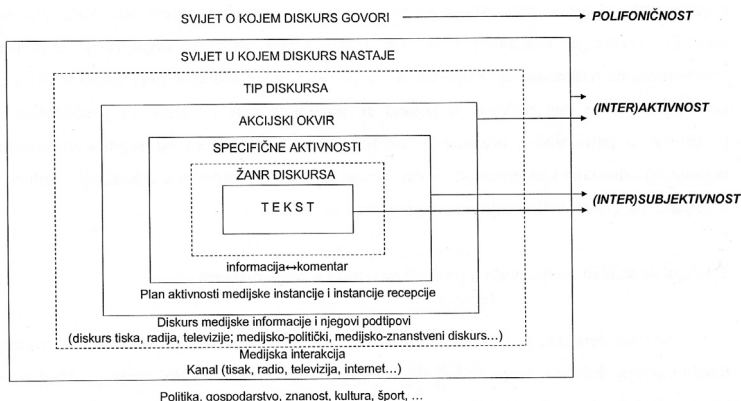
Ženevski model analize diskursa (Roulet – Fillietaz – Grobet 2001.) pomirio je utjecaje različitih interakcionističkih i pragmatičkih smjerova, integrirajući njihova dostignuća u jedinstven teorijsko-metodološki okvir. U ovom modelu interakcijsko-kognitivističkog usmjerenja, problematika iskazivanja, uloge deiktičkih obilježivača u strukturiranju diskursa, usklađivanja mentalnih predodžbi konceptualne i prakseološke naravi sudionika u interakciji na različitim razinama te fenomen višeglasja objedinjeni su u okviru analize polifonijske organizacije diskursa. Riječ je o jednom od složenih oblika organizacije diskursa u okviru tog modela analize modularnog tipa koji obuhvaća tri razine kompleksnosti (bazične sustave informacija ili module, jednostavne oblike organizacije i složene oblike organizacije diskursa). I dok analiza polifonijske organizacije ima šire područje primjene nego u ducrotovskoj i skandinavskoj verziji teorije polifonije iskazivanja jer se bavi “pitanjima artikuliranja analiziranih polifonijskih struktura s drugim aspektima organizacije diskursa, poput interakcijskog okvira, hijerarhijske strukture, topikalne ili periodičke organizacije” (2001: 278), temeljeći pri tome svoja zapažanja na analizama većih diskurzivnih cjelina, a ne pojedinačnih iskaza – sam pojam iskazivanja u tom modelu pokriva uže konceptualno područje, manje je apstraktan i pripada jednostavnim oblicima organizacije diskursa. Usredotočen na funkcioniranje različitih oblika predstavljenog diskursa, ovaj model tretira kao polifonijske samo one diskurse u kojima se pojavljuje više (stvarnih ili predstavljenih) govornika, a polifonijskoj organizaciji pristupa samo kao jednom od segmenata složene organizacije diskursa kao proizvoda koordinirane aktivnosti sudionika u interakciji i njihovih nastojanja da uspješno okončaju proces pregovaranja.

2. Uloga deiktičkih obilježivača u generičkom strukturiranju diskursa

Složeni deiktički procesi ne samo da su usko povezani s nekoliko temeljnih načela funkcioniranja diskursa, nego sudjeluju i u njegovu generičkom strukturiranju. Zbog toga njihova deskripcija predstavlja nužnu etapu pri uspostavljanju tipologija žanrova diskursa, što je i jedan od osnovnih zadataka analize diskursa. U postojećim tipologijama žanrova diskursa, prisutnost deiktičkih obilježivača i drugih tragova subjektivnosti važan je kriterij za razgraničenje žanrova koji koegzistiraju u određenom društveno-povijesnom okviru unutar određenog tipa diskursa i za deskripciju uvjeta pojavljivanja novih kategorija žanrova i mutacije starih.

Analiza deiktičkih procesa na interakcijskim razinama na kojima dolazi do generičkog strukturiranja diskursa stavlja u prvi plan dinamičnu dimenziju ovog oblika referencije, odnosno način na koji diskurs artikulira mentalne predodžbe stvarnosti na koju upućuje, obilježja konkretne interakcijske situacije i odgovarajućeg tipa diskursa, plan aktivnosti i komunikacijske ciljeve sudionika u interakciji te njihove specifične diskurzivne aktivnosti i odgovarajuće žanrovski oblikovane tekstualne strukture (*Shematski prikaz br. 1*). S obzirom na organsko jedinstvo određenog tipa diskursa “vezanog za određeno društveno područje aktivnosti” i njemu pripadajućih žanrova diskursa kao “društveno-povijesnih varijabilnih komunikacijskih sklopova” (Maingueneau 2000: 47), jer svaki je tip diskursa određena grupacija žanrova, a svaki žanr diskursa pripada određenom tipu – analizu uloge deiktičkih procesa u generičkom strukturiranju diskursa ograničili smo na jedan tip diskursa. Odabrali smo primjer diskursa medijske informacije, kao tip diskursa koji pokriva važno društveno područje aktivnosti i obuhvaća veliki broj različitih diskurzivnih podtipova i žanrova.

Shematski prikaz br. 1: Slojevi diskurzivne aktivnosti koji sudjeluju u generičkom strukturiranju diskursa medijske informacije

Upravo veliki raspon diskurzivnih obilježja bitnih za analizu generičkih fenomena predstavlja i jednu od glavnih poteškoća u njihovoj deskripciji i klasifikaciji. Postojeće tipologije žanrova diskursa pokazuju da i oslanjanje na premali broj obilježja (homogene tipologije) i nastojanje da se uzme u obzir njihov što veći broj (heterogene tipologije) daju slabije rezultate od kombiniranih rješenja (prijelazne tipologije). Polazeći od tih zapažanja, mi ćemo u ovome radu relevantna jezična obilježja diskursa, u prvome redu prisutnost deiktičkih obilježivača i ostalih tragova subjektivnosti, kombinirati s tekstualnim i situacijskim obilježjima za koja držimo da zauzimaju središnje mjesto u njegovu žanrovskom oblikovanju, oslanjajući se pri tome na metodološka načela modularnog pristupa kompleksnosti organizacije diskursa (Roulet – Fillietaz – Grobet 2001.) i na dinamičnu koncepciju referencijalnih procesa (Šimunić 2007).

Druga poteškoća odnosi se na specifična obilježja odabranog tipa diskursa (njegovu multikanalnost i širinu društvenog područja aktivnosti koje pokriva) u kojima leže razlozi njegove rascjepkanosti na veliki broj različitih podtipova (diskurs tiska, radija, televizije; medijsko-politički diskurs, medijsko-znanstveni diskurs itd.). S obzirom na to da je ovo istraživanje usredotočeno na interakcijske razine na kojima dolazi do generičkog strukturiranja diskursa, mi smo analizu načina na koji se kombiniraju jezična, tekstualna i situacijska obilježja diskursa medijske informacije ograničili na neke od njegovih podtipova. Odabrali smo diskurs dnevnog tiska, jer nam se njegova velika generička raznolikost čini najpogodnijim terenom za analizu uloge koju deiktički obilježivači i drugi tragovi subjektivnosti imaju u razgraničenju žanrova medijskog diskursa kao i u njihovoj diversifikaciji. Analizu smo usmjerili na medijsko-politički diskurs, čija heterogena deiktička i polifonijska organizacija pruža mogućnost za ispitivanje varijacija u prostorno-vremenskom rasponu na koji upućuju predstavljeni (politički) diskurs i proizvedeni (novinarski) diskurs te generičkih preobrazbi predstavljenog diskursa.

U konstituiranju korpusa i analizi odabranog primjera rabili smo i određen broj teorijskih i metodoloških koncepata elaboriranih u okviru različitih modela analize diskursa dnevnog tiska. Analizirani korpus obuhvaća novinske članke objavljene u dnevnom listu *Vjesnik* u razdoblju od ožujka do travnja 2008. godine koji se odnose na proces euroatlantskih integracija i posjet predsjednika SAD-a Hrvatskoj. Riječ je o primjeru “diskurzivnog trenutka” jakog intenziteta (Moirand 2007.),¹ odnosno o medijsko-političkom događaju kojeg karakteri-

¹ Da bi se omogućila “sljedivost (*traçabilité*) riječi, formulacija i izjava” koje kruže iz jednog članka u drugi, iz jednog žanra u drugi, iz jednog medija u drugi, potrebno je, smatra Moirand, usredotočiti analizu na određeni diskurzivni trenutak (*moment discursif*), odnosno na takav medijski događaj koji karakterizira opsežna produkcija tekstova i njihova žanrovska raznolikost, u kraćem ili dužem razdoblju (2007: 3–6).

zira brižljivo “postavljanje na scenu” (Charaudeau 1997., Maingueneau 2000.) i elaboriranje razgranatih “novinskih hiperstruktura” (Adam – Lugrin 2006.),² pogodnih za analizu generičkih fenomena.

2. 1. Strategije objektivizacije

O važnosti deiktičke referencije u generičkom strukturiranju diskursa svjedoče brojne tipologije žanrova diskursa koje se oslanjaju upravo na kriterij frekventnosti deiktičkih obilježivača i drugih tragova subjektivnosti – odnosile se one na opća načela funkcioniranja diskursa, kao što je Benvenisteov (1966.) formalni aparat iskazivanja (*l'appareil formel de l'énonciation*) i Maingueneauova (2000.) distinkcija između plana koji je povezan s trenutkom iskazivanja (*plan embrayé*) i koji to nije (*plan non-embrayé*), ili na primjenu tih načela na pojedine tipove i podtipove diskursa, kao što je, primjerice, podjela žanrova diskursa dnevnog tiska na žanrove subjektiviziranog iskazivanja (*genres à énonciation subjectivisée*) i žanrove objektiviziranog iskazivanja (*genres à énonciation objectivée*), koju predlaže Moirand (2007.).

Pristupimo li generičkim fenomenima s interakcijskog kognitivnog stajališta, deiktički procesi pojavljuju se samo kao jedan od segmenata kompleksnog procesa generičkog strukturiranja diskursa, u kojem se jezična obilježja određenog tipa diskursa kombiniraju s njegovim tekstualnim i situacijskim obilježjima. Takav pristup iznosi na vidjelo, prije svega, međuovisnost deiktičkih procesa i specifičnih diskurzivnih aktivnosti i komunikacijskih ciljeva sudionika u interakciji. U strukturiranju žanrova medijskoga diskursa ova je međuovisnost utoliko naglašenija ukoliko je jedan dio diskurzivnih aktivnosti medijske instance usmjeren upravo na modificiranje deiktičkih procesa i brisanje tragova subjektivnosti. Naime, radi postizanja kredibiliteta utemeljenog na nepristranosti pozicioniranja, medijska instancija pribjegava različitim strategijama objektivizacije koristeći pri tome ono što Philippe (2002.) naziva “formalnim aparatom brisanja tragova iskazivanja” (*l'appareil formel de l'effacement énonciatif*), dok Charaudeau (2006.) govori o “maskiranju” diskurzivnog pozicioniranja. O tim strategijama, koje dolaze do izražaja i prilikom postavljanja na sce-

² Novinska hiperstruktura zauzima visoko mjesto na “ljestvici kompleksnosti strukturiranja novinskog teksta, na čijem se dnu nalazi jednostavni članak, na vrhu tematski dosije od nekoliko stranica, a između složeni članak (jednostavni članak upotpunjen fotografijom s kratkom referencijalnom legendom), elementarna hiperstruktura (od pola stranice) ili kompleksna hiperstruktura (od jedne ili dvije stranice na kojima je objedinjeno više članaka i jedna ili više infografija i/ili fotografija s više ili manje opširnim legendama)”. Razvijanje hiperstruktura praćeno je “jačanjem žanrova” (Adam – Lugrin 2006: 128–129).

nu medijskog događaja i prilikom njegovog diskurzivnog oblikovanja, treba također voditi računa kod određivanja stupnja subjektivnosti/objektivnosti različitih žanrova diskursa medijske informacije.

Postavljanje na scenu medijskog događaja uz pomoć vizualnih elemenata (fotografije, infografije, tipografije i topografije) stvara referencijalni prostorno-vremenski okvir za interpretiranje proizvedenih iskaza. Brisanje prostorno-vremenskih odrednica koje upućuju na sam trenutak iskazivanja ima za cilj svođenje prostorno-vremenske udaljenosti između medijske instancije i instancije recepcije na prostorno-vremenske koordinate vizualno-skripturalnog novinskog prostora, organiziranog u hiperstrukture koje čine tematski povezane skupine tekstova upotpunjenih fotografijama i infografijama. I pored nastojanja da se izbrišu tragovi subjektivnosti (upotrebom impersonalnih i nominaliziranih sintaktičkih konstrukcija), prisutnost instancije produkcije manifestira se na svim razinama hiperstrukture, od peritekstualne do tekstualne, kroz *aktivnosti selekcije i hijerarhizacije informacija* “dostojnih pozornosti”, odnosno kroz “nametanje određene tematizacije svijeta” instanciji recepcije (Charaudeau 2006.).

Peritekstualni elementi novinskog članka, u prvome redu naslov (koji neki autori smatraju posebnim žanrom novinskog diskursa) i prateći elementi naslova (nadnaslov, podnaslov, fotografija), vrše deiktičku funkciju fokusiranja pozornosti čitatelja na odabrane referente i generiranja mentalnih predodžbi kao referencijalni konceptualni okvir za interpretiranje novinskog teksta koji slijedi. Središnje mjesto u deiktičkim procesima vezanim za *aktivnosti privlačenja i usmjeravanja pozornosti instancije recepcije* zauzimaju peritekstualni elementi glavnog članka hiperstrukture koji uvode u svijest čitatelja glavni referent i otvaraju “prozor” u svijet o kojem diskurs govori, postavljajući referencijalni prostorno-vremenski i konceptualni okvir za interpretiranje ostalih elemenata hiperstrukture, peritekstualnih (u slučaju vertikalnog ili parcijalnog čitanja) i tekstualnih (u slučaju horizontalnog ili integralnog čitanja).

U diskurzivnom oblikovanju medijskog događaja, na tekstualnoj razini, instancija produkcije kombinira dva komplementarna načina prezentiranja odabranih činjenica i izjava u okviru različitih žanrova koji čine hiperstrukturu, kako bi instanciji recepcije ponudila što potpuniju informaciju. Prvi se sastoji u više ili manje detaljnom opisu događaja kroz *aktivnost izvješćivanja*, drugi u analizi njegovih pojedinih aspekata kroz *aktivnost komentiranja*. U prvom slučaju, činjenice i izjave koji su predmetom aktivnosti izvješćivanja smještaju se u plan odvojen od procesa iskazivanja, dok se u drugom slučaju činjenice i izjave koji su predmetom aktivnosti komentiranja smještaju u plan pove-

zan s procesom iskazivanja. Ove specifične diskurzivne aktivnosti i njima svojstveni načini prezentiranja medijskog događaja služe kao kriteriji podjele žanrova diskursa dnevnog tiska na faktografsko-informativne i analitičko-komentatorske žanrove, odnosno na žanrove objektiviziranog iskazivanja i žanrove subjektiviziranog iskazivanja, pri čemu odsutnost/prisutnost deiktičkih obilježivača koji upućuju na proces proizvodnje iskaza (kao što su zamjenice i glagolski oblici u 1. i 2. licu te upotreba prezenta za izražavanje povezanosti iskaza s trenutkom iskazivanja) i ostalih tragova subjektivnosti (kao što su aksiološki markiran vokabular, konektori i modalni izrazi) predstavlja važan pokazatelj pripadnosti jednoj ili drugoj kategoriji žanrova.

Dojam odvojenosti medijskog događaja od procesa iskazivanja u faktografsko-informativnim žanrovima postiže se brisanjem s površine teksta tragova subjektivnosti (tipa “izvješćujemo vas o onome što smo upravo saznali”) koji, međutim, ostaju implicitno prisutni kao sastavni dijelovi “komunikacijskog ugovora” kojim je reguliran određeni tip diskursa (Charaudeau 2006.). Ovaj postupak objektivizacije može ilustrirati sljedeći odlomak agencijske vijesti:

Primjer br. 1 – *Bush u Hrvatskoj!* (*Hina*, Internetsko izdanje *Vjesnika* od 4. 4. 2008.)³

Američki predsjednik George W. Bush doputovao je u petak popodne u dvodnevni službeni posjet Hrvatskoj, tijekom kojeg će se sastati s predsjednikom države Stjepanom Mesićem i premijerom Ivom Sanaderom, te se obratiti hrvatskim građanima. Zrakoplov Air force one sletio je na pistu Zračne luke Zagreb točno u 14,55 sati, a predsjednik Bush je sa suprugom Laurom izašao iz zrakoplova u 15,05 sati. (...)

Brisanjem tragova procesa iskazivanja (prezenta koji upućuje na trenutak proizvodnje iskaza), središte vremenske referencije premješta se na perfekt koji upućuje na vrijeme odvijanja događaja koji je predmetom aktivnosti izvješćivanja (*u petak popodne, točno u 14,55 sati, u 15,05 sati*), dok prezent/futur (odvojen od procesa iskazivanja) upućuje na pojedine okolnosti, detalje ili aspekte tog događaja, označavajući simultanost/ posteriornost u odnosu na radnju izraženu perfektom kao referentnom točkom (*point de référence*) žanrova objektiviziranog iskazivanja, kao što je slučaj s upotrebom futura u prethodnom primjeru te prezenta (*stiže, se vijore*) u sljedećem odlomku novinskog izvješća:⁴

³ <http://www.vjesnik.com/html/2008/04/04/>

⁴ Izrazi markirani u pogledu izražavanja subjektivnosti podebljani su u tekstu.

Primjer br. 2 – *Spektakularni dolazak* (Mile Franičević, *Vjesnik* od 5. i 6. 4. 2008.)⁵

(...) Prvi znak da američki predsjednik stiže bilo je polijetanje para hrvatskih MiGova, a zatim i dolazak američkog vozila s pokretnim stepenicama.

U **izvršno** sigurnosno i organizacijski izvedenom dočeku, u manje od deset minuta, američki je predsjednik sišao na pistu, pozdravio domaćine, mahnuo okupljenima te u društvu supruge Laure i državne tajnice Condoleeze Rice ušao u limuzinu na kojoj se vijore hrvatska i američka zastava.

Neposredno prije Busheva polaska, gotovo neprimjetno, ispred i iza »caddilaca DTS« stala je skupina od dvadesetak blindiranih vozila.

Kolonu vozila s **najmoćnijim** političarom današnjice predvodio je »čistač«, vozilo za otklanjanje prepreka na cesti.

Kolona se **vrlo sigurno** i brzo kretala Velikogoričkom te na kraju Savskom cestom stigla do Busheva zagrebačkog doma, hotela »Westin«.

Promet je bio blokiran manje od 15 minuta, a nakon Busheva dolaska, **potpuno** se normalizirao.

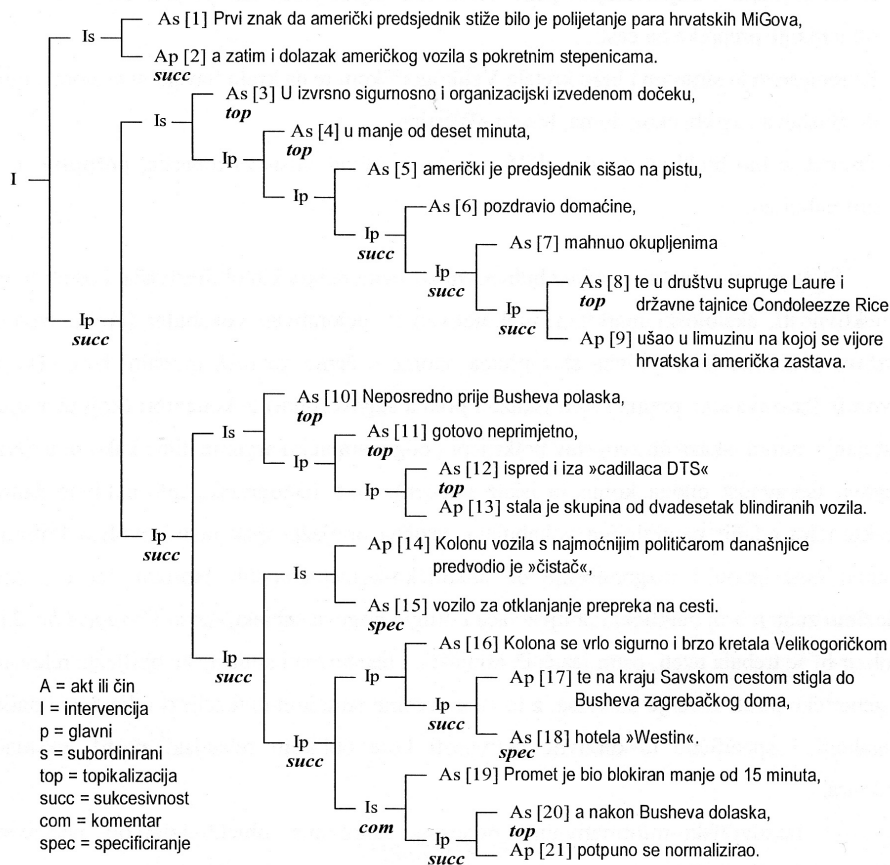
Strategijama objektivizacije obuhvaćeni su, osim deiktičkih obilježivača, i ostali tragovi subjektivnosti: aksiološki markiran, meliorativan ili pejorativan vokabular (kojim govornih izražava pozitivan ili negativan stav prema onome o čemu govori), modalni izrazi (kojima govornik izražava stav prema svom iskazu i prema sugovorniku) te konektori (koji ukazuju na nastojanja autora iskaza da svoj stav potkrijepi i odgovarajućim argumentima kako bi uvjerio u njegovu ispravnost onoga komu je iskaz upućen). Iako faktografsko-informativne žanrove karakterizira odabir neutralnijeg vokabulara, jezična obilježja ipak nisu dovoljan kriterij za njihovu deskripciju i razgraničenje od analitičko-komentatorskih žanrova, jer i u njima nalazimo znatan broj deiktičkih obilježivača i drugih tragova subjektivnosti (*Primjeri br. 2 i 3*). U obzir bi se trebala uzeti, osim jezičnih obilježja, i tekstualna i situacijska obilježja relevantna za generičko strukturiranje diskursa, a to su u prvome redu komunikacijski ciljevi sudionika u interakciji i specifične diskurzivne aktivnosti koje oblikuju relacijski profil tekstualnih struktura.

U faktografsko-informativnim, odnosno žanrovima objektiviziranog iskazivanja, jezična obilježja (slabija prisutnost deiktičkih obilježivača i drugih tragova subjektivnosti) kombiniraju se s narativno-deskriptivnim načinom prenoše-

⁵ <http://www.vjesnik.com/pdf/2008/04/05/08A8.PDF>

nja odabranih informacija kroz oblikovanje “relacijskog profila” (Roulet 2002., 2006.)⁶ koji karakterizira odsutnost argumentnih, kontraargumentnih i reformulacijskih tekstualnih relacija, što se može vidjeti na *Shematskom prikazu br. 2*:

Shematski prikaz br. 2: Odsutnost argumentnih, kontraargumentnih i reformulacijskih tekstualnih relacija u žanrovima objektiviziranog iskazivanja

U analitičko-komentatorskim, odnosno žanrovima subjektiviziranog iskazivanja, jezična obilježja (frekventnost deiktičkih obilježivača i drugih tragova subjektivnosti) kombiniraju se s eksplikativno-argumentativnim načinom komentiranja događaja (uspostavljanja uzročno-posljedičnih veza između prene-

⁶ Postupak analize tekstualne hijerarhijske strukture i relacijske organizacije diskursa detaljno je objašnjen u Roulet – Fillettaz – Grobet (2001: 53–95, 165–199). O mogućnostima njegove primjene u analizi organizacije diskursa u hrvatskom jeziku v. Šimunić (2005: 282–304).

senih činjenica i izjava) kroz oblikovanje relacijskog profila koji karakterizira frekventnost argumentnih, kontraargumentnih i reformulacijskih tekstualnih relacija (*Shematski prikaz br. 3*).

2. 2. Generičke preobrazbe predstavljenog diskursa

U analizi uloge deiktičkih procesa u generičkom strukturiranju diskursa potrebno je uzeti u obzir i složenost interakcijskog okvira i polifonijske organizacije novinskih tekstova u kojima se prenose i komentiraju izjave različitih aktera medijskog događaja. Naime, deiktička organizacija različitih žanrova diskursa dnevnog tiska u velikoj je mjeri uvjetovana tretmanom predstavljenog diskursa i stupnjem njegove integriranosti u proizvedeni diskurs.

U žanrovima objektiviziranog iskazivanja (*Primjer br. 3*), u kojima pretežu formulirani direktni i naznačeni oblik predstavljenog diskursa (s navodnicima ili bez navodnika) i njima uvjetovana heterogena deiktička organizacija, smjenjuju se segmenti proizvedenog diskursa u kojima su izbrisani tragovi subjektivnosti sa segmentima predstavljenog diskursa markiranog sa stajališta izražavanja subjektivnosti, posebno kad je riječ o političkom diskursu (upotreba ličnih i posvojnih zamjenica 1. i 2. lica, glagolskih oblika u 1. i 2. licu i ostalih jezičnih oblika koji upućuju na vrijeme i mjesto proizvodnje iskaza te na stavove sudionika u interakciji):⁷

Primjer br. 3 – Bush: Amerikanci vam se dive (Jurica Körbler, Vjesnik od 7. 4. 2008.)⁸

JK[GB[Laura i ja smo ponosni što stojimo na tlu neovisne Hrvatske. **Naše** zemlje razdvajaju tisuće milja, ali **nas** ujedinjuju duboka vjera u Boga i blagoslov slobode koji **nam** je dao. **Danas** na rubu velikog Jadranskog mora **stojimo zajedno** kao jedan slobodan narod,] *rekao je* predsjednik Sjedinjenih Država George W. Bush *obraćajući se* **GB[]** građanima Hrvatske s Markova trga.

⁷ Deiktički obilježivači koji upućuju na odvijanje procesa iskazivanja podebljani su u *Primjeru br. 3*, u kojem smo analizirali enoncijativnu organizaciju odabranog članka. Segmenti proizvedenog diskursa i formuliranog (direktnog i indirektnog) i naznačenog predstavljenog diskursa u analiziranom tekstu stavljani su u uglate zagrade, ispred kojih se nalazi izvor svakog pojedinog glasa: JK (Jurica Körbler), GB (George Bush). Jezični obilježivači formuliranog i naznačenog predstavljenog diskursa pisani su kurzivom. Prazne zagrade, ispred kojih je preciziran izvor glasa, upotrijebljene su iza izraza koji samo naznačuju (a ne formuliraju) predstavljeni diskurs.

Postupak analize enoncijativne i polifonijske organizacije diskursa detaljno je objašnjen u Roulet – Fillettaz – Grobet (2001: 277–305). O mogućnostima njegove primjene u analizi organizacije diskursa u hrvatskom jeziku v. Šimunić (2005: 304–313).

⁸ <http://www.vjesnik.com/pdf/2008/04/07/02A2.PDF>

GB[**Drago mi je,**] *naglasio je*, **GB**[**što sam ovdje** s političkim vođama Albanije, Hrvatske i Makedonije, i Sjedinjene Države cijene vodstvo koje **ste iskazali** u borbi za slobodu.] *Istaknuo je* da **GB**[**mu je drago** što su Albanija i Hrvatska pozvane u NATO te kako očekuje da uskoro i Makedonija zauzme svoje mjesto u tom velikom savezu za slobodu. »Amerikanci se dive **vašoj** hrabrosti, dive se **vašoj** ustrajnosti i **radujemo se** trenutku kad **ćemo vas moći pozdraviti** kao partnera u NATO-u. Ako **vašem** narodu **ubuduće** zaprijeti bilo kakva opasnost, Amerika i NATO **bit će** uz **vas**. I nitko **vam neće moći oduzeti** slobodu«,] *poručio je između ostalog* **GB**[] američki predsjednik.

GB»**Ovo** je povijesno razdoblje za koje su se molili naraštaji Hrvata. Uvijek **se sjećajte** radosti **ovog povijesnog trenutka** i **neka** ta priča o mirnoj Hrvatskoj **nađe** svoj put prema onima u svijetu koji žive u ropstvu i još uvijek čekaju radosno proljeće. Bog **blagoslovio** Hrvatsku i hvala **vam**«,] *zaključio je svoj govor* **GB**[] predsjednik SAD-a.]

Generičke preobrazbe predstavljenog (političkog) diskursa ne odnose se ni na njegovu deiktičku organizaciju ni na problem odgovornosti iskazivanja (*responsabilité énonciative*), nego na njegovu dužinu, kompoziciju te konceptualnu i argumentacijsku strukturu, koje su podvrgnute novinarskoj selekciji i hijerarhizaciji informacija i narativno-deskriptivnom načinu obrade.

U žanrovima subjektiviziranog iskazivanja (*Primjer br. 4*) u kojima pretežu formulirani indirektni i naznačeni oblik predstavljenog diskursa i njima uvjetovana homogena deiktička organizacija, segmenti predstavljenog diskursa integrirani su u deiktičku organizaciju proizvedenog diskursa markiranu sa stajališta izražavanja subjektivnosti. Osim deiktičkih obilježivača⁹ koji upućuju na odvijanje procesa iskazivanja, sljedeći novinarski komentar sadržava veliki broj drugih tragova subjektivnosti, kao što su modalni izrazi (*zasiurno, upravo, u prvom redu, točno, uistinu*), obilježivači argumentnih (*zbog toga što, zato što, jer, pa, dakle, kako*), kontraargumentnih (*ne samo ... nego i, bez obzira koji, iako, no, ali*) i reformulacijskih (*pojnostavljeno rečeno*) tekstualnih relacija i aksiološki markiran (u ovom primjeru meliorativni) vokabular (*najupečatljivi, efektan; sloboda, mir, prosperitet, sigurnost, vrijedno postignuće* itd.):

⁹ Deiktički obilježivači koji upućuju na odvijanje procesa iskazivanja podebljani su u *Primjeru br. 4*, u kojem smo analizirali enoncijativnu organizaciju odabranog komentara: BL (Bruno Lopandić), GB (George Bush), X (neimenovani stručnjaci), GR (George Robertson).

Primjer br. 4 – *Hrvatska u novoj sigurnosnoj strukturi* (Bruno Lopandić, *Vjesnik* od 7. 4. 2008.)¹⁰

BL[GB]»Nitko **vam više neće oduzeti** slobodu.«] Ta rečenica, jedna od najupečatljivijih iz Busheva *govora GB*] na Markovu trgu, zasigurno **će se još često citirati**. Ne samo zbog toga što **je efektna**, nego i zato što **otvara** važan sigurnosni aspekt novog hrvatskog pozicioniranja. Hrvatska je napravila pomak i uklopila se u sigurnosnu strukturu u kojoj više nema mjesta bilo kakvoj pomisli o neutralnosti. Ulaskom u NATO Hrvatska ostvaruje ono što je stalno željela – da njezine granice budu sigurne zajedno s ostalim najvažnijim i naprednijim demokratskim zemljama svijeta. Ta definicija pojednostavljeno rečeno **znači** – NATO. **Riječ je** o doktrini po kojoj se mir i prosperitet osiguravaju daleko izvan granica **GB**[jer **ćemo**, taj mir i sigurnost], kako *je rekao* Bush, **GB**[**morati braniti** u našem dvorištu].¹¹

Sjedinjene Države su trajno, bez obzira koji im je predsjednik bio na čelu, tražile od svojih europskih partnera da u sigurnosnom smislu zaokruže jugoistok Europe, pa se u tom kontekstu **može govoriti** o kontinuitetu američke vanjske i sigurnosne politike u toj regiji. Upravo je zato i Bush *izrazio žaljenje GB*[što, uz Hrvatsku i Albaniju, pozivnicu za NATO nije dobila i Makedonija].

Iako je NATO u posljednjih petanestak godina doživio, a to i **danas** traje, velike unutarnje transformacije i postao važan politički čimbenik u međunarodnim odnosima, tu **se** u prvom redu **radi** o sigurnosti. Dakle, Busheva *je rečenica GB*] **točna**, jer se Hrvatsku uistinu nitko **neće usuditi** napasti. No, **ima** nešto još važnije. Kako je opasnost od klasičnog frontalnog napada nekog susjeda iz dana u dan sve manja, **treba naglasiti** da je zajednička obrana vrijedno postignuće zbog drugih opasnosti. **Riječ je**, kako to stručnjaci *nazivaju*, **X**[o »asimetričnim« ugrozama od kojih se nitko pa ni SAD ne može sam obraniti – o međunarodnom terorizmu, širenju oružja za masovno uništenje, organiziranom kriminalu]¹². Bivši glavni tajnik NATO-a George Robertson često *je znao ponavljati* kako **GR**[nema napretka bez sigurnosti, ali da nema ni sigurnosti bez na-

¹⁰ <http://www.vjesnik.com/pdf/2008/04/07/04A4.PDF>

¹¹ Ili: **BL**[Riječ je o doktrini po kojoj se mir i prosperitet osiguravaju daleko izvan granica jer **ćemo**, taj mir i sigurnost, kako *je rekao* Bush, **GB**[**morati braniti** u našem dvorištu].]

¹² Ili: **BL**[Riječ je, kako to stručnjaci *nazivaju*, o **X**][»asimetričnim«] ugrozama od kojih se nitko pa ni SAD ne može sam obraniti – o međunarodnom terorizmu, širenju oružja za masovno uništenje, organiziranom kriminalu.]

pretka]. U tom kontekstu **ne čudi** što je američki predsjednik *posebnu pažnju posvetio GB*[hrvatskim vojnicima u misiji u Afganistanu].]¹³

Generičke preobrazbe predstavljenog diskursa obuhvaćaju i njegovu deiktičku organizaciju i ostale elemente njegove strukture, uključujući i njegovu ulogu u novinarskoj argumentaciji. Tri argumentacijska pokreta ([7–13], [14–18], [19–33]) od kojih se sastoji analizirani komentar zaokružuju segmenti predstavljenog diskursa ([13], [18], [29–32]). Oni i sami imaju funkciju argumenta u njegovoj relacijskoj organizaciji (*Shematski prikaz br. 3*). Osim toga, homogenost deiktičke organizacije kao rezultat stapanja proizvedenog s predstavljenim diskursom otežava njihovo precizno razgraničenje i otvara, za analizu polifonijske strukture diskursa, važno pitanje opsega predstavljenog diskursa i pripisivanja odgovornosti za pojedine dijelove iskaza koji se, u odsutnosti navodnika, mogu tumačiti i kao segmenti predstavljenog diskursa i kao segmenti proizvedenog diskursa.

¹³ Ili, ako se misli na sam susret s vojnicima (<http://www.vjesnik.com/pdf/2008/04/07/06A6.PDF>): **BL**[U tom kontekstu ne čudi što je američki predsjednik posebnu pažnju posvetio hrvatskim vojnicima u misiji u Afganistanu.]

Zaključak

Deiktička referencija, koja nam otkriva da diskurs upućuje na određene realitete, upućujući prije svega na sam čin svoje proizvodnje (sudionike procesa iskazivanja i njegove prostorno-vremenske koordinate), igra važnu ulogu u generičkom strukturiranju diskursa. To, uostalom, potvrđuje i mjesto koje u postojećim tipologijama žanrova diskursa zauzima kriterij frekventnosti deiktičkih obilježivača i drugih tragova subjektivnosti iskazivanja. U ovom se radu nastojalo pokazati da primjena tog kriterija dobiva svoj puni smisao tek u kombinaciji s kriterijima koji se odnose na tekstualna i situacijska obilježja diskursa bitna za njegovo generičko strukturiranje, a to su, s jedne strane, komunikacijski ciljevi sudionika u interakciji i specifične diskurzivne aktivnosti koje oblikuju relacijski profil tekstualnih struktura i, s druge strane, složenost interakcijskog okvira i stupanj heterogenosti deiktičkih i polifonijskih struktura.

Artikuliranje jezičnih, tekstualnih i situacijskih obilježja u generičkom strukturiranju diskursa ilustrirali smo na nekoliko diskurzivnih fragmenata koji pripadaju različitim žanrovima diskursa dnevnog tiska, kao jednog od podtipova diskursa medijske informacije. Pokazano je da se pozicioniranje instancije produkcije, izražavanje subjektivnosti, zauzimanje određenog stava, njegovo potkrjepljivanje određenim brojem argumenata i nastojanje da se utječe na način mišljenja i djelovanja instancije recepcije, mogu učiniti manje primjetnim upravo na jezičnoj razini pribjegavanjem različitim strategijama objektivizacije.

Brisanje tragova subjektivnosti u faktografsko-informativnim, odnosno žanrovima objektiviziranog iskazivanja kombinira se s narativno-deskriptivnim načinom prenošenja odabranih informacija i oblikovanjem odgovarajućeg relacijskog profila tekstualnih struktura. Pri tome, generičke preobrazbe predstavljenog diskursa ne zadiru u njegovu deiktičku organizaciju, ali zadiru u njegovu konceptualnu i argumentacijsku strukturu koje su podvrgnute novinarskoj selekciji i hijerarhizaciji informacija.

Jezična markiranost u pogledu izražavanja subjektivnosti u analitičko-komentatorskim, odnosno žanrovima subjektiviziranog iskazivanja kombinira se, pak, s eksplikativno-argumentativnim načinom komentiranja odabranih informacija i oblikovanjem relacijskog profila tekstualnih struktura koji karakterizira frekventnost argumentnih, kontraargumentnih i reformulacijskih tekstualnih relacija. Segmenti predstavljenog diskursa ponekad su do te mjere integrirani u novinarsku argumentaciju da ih je teško precizno razgraničiti i utvrditi njihov opseg, što otvara, za analizu polifonijske strukture diskursa, važno pitanje pripisivanja odgovornosti za pojedine dijelove iskaza.

Literatura:

- ADAM, JEAN-MICHEL; GILLES LUGRIN 2006. Effacement énonciatif et diffraction co-textuelle de la prise en charge des énoncés dans les hyperstructures journalistiques. *Semen*, 22, Besançon, 127–144; <http://semen.revues.org/document4381.html>.
- AUSTIN, JOHN LANGSHAW 1962. *How to do Things with Words*. Oxford: Oxford University Press.
- BAKHTINE, MIKHAIL 1977. *Le marxisme et la philosophie du langage*. Paris: Minuit.
- BALLY, CHARLES 1913. *Ferdinand de Saussure et l'état actuel des recherches linguistiques*, Genève, Atar.
- BENVENISTE, EMILE 1966. *Problèmes de linguistique générale I*. Paris: Gallimard.
- BENVENISTE, EMILE 1974. *Problèmes de linguistique générale II*. Paris: Gallimard.
- BRÉAL, MICHEL 1982 (1897). *Essai de sémantique*. Brionne: Gérard Montfort.
- CHARAUDEAU, PATRICK 1997. *Le discours d'information médiatique. La construction du miroir social*. Paris: Nathan.
- CHARAUDEAU, PATRICK 2006. Discours journalistique et positionnements énonciatifs. Frontières et dérives. *Semen*, 22, Besançon; <http://semen.revues.org/document2793.html>.
- CHARAUDEAU, PATRICK; DOMINIQUE MAINGUENEAU (dir.) 2002. *Dictionnaire d'Analyse du Discours*. Paris: Le Seuil.
- DUCROT, OSWALD 1984. *Le Dire et le Dit*. Paris: Minuit.
- GARFINKEL, HAROLD 1967. *Studies in Ethnomethodology*. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall.
- GRICE, HENRY PAUL 1979. Logique et conversation, *Communications* 30, 57–72.
- KERBRAT-ORECCHIONI, CATHERINE 1980. *L'Énonciation. De la subjectivité dans le langage*. Paris: Armand Colin.
- MAINGUENEAU, DOMINIQUE 2000. *Analyser les textes de communication*. Paris: Nathan.
- MOESCHLER, JACQUES; ANNE REBOUL 1994. Déixis et anaphore. in: *Dictionnaire encyclopédique de pragmatique*. Paris: Le Seuil, 349–372.
- MOIRAND, SOPHIE 2007. *Les discours de la presse quotidienne: observer, analyser, comprendre*. Paris: Presses Universitaires de France.
- NØLKE, HENNING; MICHEL OLSEN 2000. Polyphonie: théorie et terminologie. in: Olsen, Michel (éd.). *Polyphonie – linguistique et littéraire II*. Roskilde: RUC, 45–169.
- PHILIPPE, GILLES 2002. L'appareil formel de l'effacement énonciatif et la pragmatique des textes sans locuteur. in: Amossy, Ruth (éd.). *Pragmatique et analyse des textes*. Université de Tel-Aviv, 17–34.

- ROULET, EDDY 2002. De la nécessité de distinguer des relations de discours sémantiques, textuelles et praxéologiques, in: Andersen, Hanne Leth; Nølke, Henning (éds). *Macro-syntaxe et macro-sémantique: actes du colloque international d'Århus, 17–19 mai 2001*, Berne: Lang, 141–165.
- ROULET, EDDY 2006. The description of text relation markers in the Geneva model of discourse organisation (Chapter 7). in: Fischer, Kerstin (ed.). *Approaches to Discourse Particles*. Amsterdam: Elsevier, 115–131.
- ROULET, EDDY; LAURENT FILLIETTAZ; ANNE GROBET (avec la collaboration de Marcel Burger) 2001. *Un modèle et un instrument d'analyse de l'organisation du discours*. Berne: Lang.
- SEARLE, JOHN ROGERS 1969. *Speech Acts: An Essay in the Philosophy of Language*. Cambridge: Cambridge University Press.
- SPERBER, DAN; DEIRDRE, WILSON 1989. *La pertinence*. Paris: Minit.
- ŠIMUNIĆ, ZRINKA 2004. *Une approche modulaire des stratégies discursives du journalisme politique*. Thèse de doctorat, Université de Genève; <http://www.unige.ch/cyberdocuments/theses2004/SimunicZ/these.pdf>.
- ŠIMUNIĆ, ZRINKA 2005. Modularni pristup kompleksnosti organizacije diskursa. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 31, Zagreb, 277–328; <http://hrcak.srce.hr/file/14437>.
- ŠIMUNIĆ, ZRINKA 2007. Uloga anaforičkih izraza u oblikovanju medijsko-znanstvenih događaja. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 33, Zagreb, 371–389; <http://hrcak.srce.hr/file/34686>.
- VÉRON, ELISÉO 1988. Presse écrite et théorie des discours sociaux: production, réception, régulation. in: Charaudeau, Patrick (éd.). *La presse: Produit, Production, Réception*. Paris: Didier Erudition, 11–25.

Référence déictique et structuration générique du discours

Résumé

Dans cet article, nous nous interrogeons sur le rôle des marqueurs déictiques dans la structuration générique du discours. Nous partons du constat que, dans les typologies des genres de discours, la présence des marqueurs déictiques et autres traces de subjectivité représente un critère important de délimitation des genres qui coexistent dans un cadre socio-historique au sein d'un même type de discours et de description des conditions de leur diversification. En nous appuyant sur l'exemple du discours d'information médiatique dont la structuration générique fait l'objet de diverses stratégies d'objectivisation, nous essayons de montrer que ce critère linguistique n'acquiert son plein sens que complété par les critères textuels et situationnels liés, d'une part, aux visées communicationnelles des interactants et à leurs activités discursives spécifiques qui déterminent le profil relationnel des structures textuelles et, d'autre part, à la complexité du cadre interactionnel et au degré d'hétérogénéité des structures déictiques et polyphoniques.

Ključne riječi: analiza diskursa, deiktičnost, subjektivnost, žanrovi diskursa, medijska informacija, strategije objektivizacije

Mots-clés: analyse du discours, déicticité, subjectivité, genres de discours, information médiatique, stratégies d'objectivisation

Key words: discourse analysis, deicticity, subjectivity, discourse genres, media information, objectivisation strategies

